

LAMANIE (82) *sb n*

-am- (78), -am- (4).

Pierwsze a pochylone (w tym 2 r. błędne znakowanie), drugie a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie);
-e (7), -é(3), -(e) (32); -e *Mącz* (5); -é *OrzJan* (1); -e : -é *Sien Lek* (2 : 2).

sg N łamanié (25); -é *OrzJan, SienLek* (2), -e *Mącz*; (4), -(e) (18). ◊ *G* łamania (11). ◊ *D* łamaniu (4). ◊ *A* łamanie (17); -e (3), -(e) (14). ◊ *I* łamaniem (4) *GlabGad, RejPos, WujNT, Górntroas, łamanim* (2) *CzechRozm*; -ém (1), -(e)m (3). ◊ *L* łamaniu (17). ◊ *pl A* łamania (1). ◊ *V* łamania (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

1. Kruszenie, rozdzielanie, rozrywanie na kawałki; fractio Mącz, Cn (44) : Fractio, et fractura, Lamánie. *Mącz* 135d; áby dzieći/ iáko mowi Apoštoł/ ktorym zęby do chlebá y twárdych potraw nie wroflý/ iedząc/ á łamánia y zezwánia mátki íwey nieczekáiąc/ niepodawíły íię. *SkarŻyw* 257.

Wyrażenie: »twardy ku łamaniu« (1): [*spika rzymska*] Lepíza íeft íwieża maiącza wonią/ gęfthych korzeni/ á twárdych ku łamaniu. *FalZiół* I 138a.

[*Szereg:* »łamanie i zdrobienie«: Lamánie też y zdrobienie ziemie potrzebne íeft/ áby íię sftála pulchna y íubtelna *Cresc* 1571 /88.]

a. O falach rzecznych (1) : Catarrhactae Rheni, Byftroác/ łamánie/ ípad á skok wód rzeki Rhenu/ miedzy opokami á skalíftemi miefcami. *Mącz* 41a.

b. O odzieleniu chleba (30) : Czemu chleb z miodem pieczony kruchcieyfzy bywa ku łamaniu niż z proftą wodą miefzany *GlabGad* G7v.

Wyrażenie: »łamanie chleba« (2): Y onij poożęli íjm wypowiadatz iako poznali go w łamaniu chleha. *OpecŻyw* 168; *TarDuch* C8.

W przen (1) : Pímo S. chleb twárdy łamánia potrzebuie. *SkarŻyw* 251.

α) bibl. O Eucharystii [wtym: czego (23)] (26) :

Wyrażenia: »łamanie chleba« = *fractio panis Vulg* (21): [*oni ludzie nawrócení*] trwáli w náuce ápoftólkyey/ y w poípolitowanýu/ y w łamányu chlebá/ y w modlitwách *KromRozm* II v; *Leop Aet* 2/42; *BibRadz Luc* 24/35; *RejPos* 111v; Lamáníem chlebá zwáli ftárzy ftół Páńfki/ ábo wieczęrzą Páńfką. *RejPosWstaw* [143⁴], 143v, [143²] [2 r.]; ábyfmy íobie łamánim chlebá wydáníe zá nas ná ímierć cíálá Chríftułowego przypomináli *CzechRozm* 261v, 236v; *SkarŻyw* A5; *LatHar* 252; *WujNT* 294, *Luc* 24/35, s. 297, *Act* 2/42, s. [405] (9).

»uczestnictwo łamania chleba« (1): Y trwáli w náuce Apoftólkyey/ y w vczęftnictwie (*marg*) abo w communíey. (—) łamánia chlebá [*in ... communicacione fractionis panis*]/ y w modlitwách. *WujNT Act* 2/42.

»łamanie sakramentu« (1) : łamánie tego Sákrámentu bez náruftzenia Cíálá Páńfkíego/ przyznác íię muíi. *LatHar* 189.

Szereg: »łamanie i wylewanie« (3): Coż íeft łamánie/ coż íeft wylewáníe/ íeíli nie ofiárá Bogu? *SkarKaz* 2b, 2b *marg*, Oooo2a.

c. Burzenie, niszczenie, rujnowanie (1) : Molimentum idem, Minoris molimonti ea claustra errant, Nie ták trudne ku łamáníu álbo dobywáníu ty zamki były. *Mącz* 229d.

d. Torturowanie (3) :

Wyrażenie: »łamanie kości, goleni« (2 : 1): *OpecŻyw* 152; A gdy w onym łamaniu kości drudzy vmieráli/ lyn iáko mocniejszy ielzche żywym zołtawał: á kátowie go z vmyśłu dobijác niechcieli/ iłz był młody *SkarŻyw* 208; *LatHar* 320 marg.

e. *Przen bibl. O rozpaezaniu* (1) : ná drodze Choronaimfkiey wrzalkiem ogromnym pobudzą fię (*marg*) Albo wołanie łamania pobudzą. (–) [*clamorem contritionis levabunt*]. *BudBib Is* 15/5.

f. *Wyrażenia peryfrastyczne*:

»łamanie głowy« = *martwienie się* (2): Yeronim śwęty mowi/iż bogatą żonę chowác yeft wyelki fráfunek á lamánye głowy *GliczKsiąż* Qv; *GórnDworz* P2v.

»łamanie rąk, rękoma« = *rozpaczenie* [szyk 2 : 1] (2 : 1): *BudBib* I 381d marg; wízytki wzdychánia/ Y žale/ y fráfunki/ y rąk łamánia [...] plákác méy wdźięczney dźiiewki pomoźcie *KochTr* 3; *GórnTroas* 69.

2. *Postępowanie wbrew czemu* [czego] (3) : *OrzJan* 113; SŁubow Pánu Bogu voźynionych łamánie: ábo nierozmyślnie ich czynienie. *LatHar* 114; Połtow powinny łamánie/ ábo nie wierne odpráwowanie. *LatHar* 114.

3. *fizjolog. Odczuwanie bólu; chiragra Murm, BartBydg, Calep; podagra Murm, Mącz, Calep; arthritis Calep, Cn; articularis morbus Mącz, Cn* (33) : Wiele á częłte iadanie iabłek zwłáfcza khwałnech/ á cirpniących/ gotowa przyczyna ku przyłciu łamania. *FalZioł* III 23c, I 61a, II 12c, III 29c, d, 31b (7); *SienLek* 130, Sss3.

W charakterystycznych połączeniach: łamanie mieć (3), *oddalać odejmować, uśmierzać* (5).

W połączeniach szeregowych (3): *FalZioł* V 6v; *GlabGad* L6; O Fráncoch/ łamaniu/ álbo łupaniu *SienLek* 129v.

Wyrażenia: »łamanie w członkach, członkow« = *artretyzm; articularis dolor a. morbus Mącz, Cn; arthritis Cn* [szyk 2 : 2] (2 : 2): Habere dolores articulorum. Podogrę á lamánie mieć w członkách. *Mącz* 17a, 17b; bo iuż zá grzech záwždy pomłtá nieomylna ná kaźdego przypadác muł/ [...] iuż wrzody y dziwne niemocy/ iuż tłuczenia y członkow łamánia y inych przigod wiele *RejZwierc* 133v.

»łamanie w kościach, po kościach« = *artralgia, bóle stawów; arthritis Calep, Cn* [szyk 4 : 1] (3 : 2): Layna gołębie starte z gorczyczą/ z rzeżuchą/ z ocztem á przyżyć[!] na zimne członki/ na łtare niemoczy/ iako łamanie w kościach *FalZioł* I 144c, *5a, II 9c; *GlabGad* G4v; *Calep* 99b.

»łamanie w nogach« = *podagra Murm, Mącz, Calep* [szyk 3 :1] (4): *Murm* 68; Krew Laficze z babką/łamanie w nogach addala [!]. *FalZioł* IV 12d; *Mącz* 307c; *Calep* 816a.

»łamanie w rękach, rąk« = *bóle rąk; chiragra Murm, BartBydg, Calep, Cn; arthritis in manuum articulic Cn* (2; 2): *Murm* 68; *Mymer*¹ 38v; Ciragra – chiragra, lamanye rąk *BartBydg* 28; *Calep* 189a.

»łamanie w stawie(ch)« = *bóle stawów; articularis dolor a. morbus Cn* (2): [*lekarstwo*] Ná łamanie w kthorymkolwiek łtáwie. *SienLek* 130 marg, Sss2v.

Szeregi : »boleść albo łamanie« (1): prílož [*połtuczone ziele*] na golenie w ktorych by była bolefc albo łamanie *FalZioł* I 32d. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»franca albo łamanie« (1): ielst częłć niemocy ktorą łáćinnici Ignis perficus, á lud połpoliti francą zowie albo łamaniem. *GlabGad* 12. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łamanie i kłocie« (1): Gdy ią warzy w piwie á tho piwo pije, łamanie j kłocie wnątrz odeymuie.
FalZioł I 116d.

»łamanie albo łupanie« (1): Lamánié álbo łupánié w łtáwiééh *SienLek* Sss2v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 2 r.*].

»łamanie i niemoc« (1): [*wilgoć czyni*] w kołciách łamanie y wżze niemoci ktore łą część *Artetiki*
GlabGad G4v.

4. *mat. Dzielenie* (2) : Lámanie łamana. Ieden kupił 1. vl. y 1/4. bez 1/3. za 2. gf. *KłosAlg* H3.

Synonimy: **1.** *drobienie, kruszenie, rozdzielanie, rozrywanie*; **b.** *burzenie, każenie, niszczenie, pustoszenie, tłuczenie*; **2.** *gwałcenie, naruszanie, przestępowanie, znoszenie*; **3.** *boleść, choroba, doległość, łupanie, niemoc*.

Cf **ŁAMACĆ, ŁAMANINA**